

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในการนำเสนอผลงานวิจัย เรื่องการจัดการปัญหาคนกับช้างป่า ในเขตตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาเชิงคุณภาพแนวนิเวศวิทยาการเมืองและการวิจัยเชิงบุกเบิก (Exploratory Research) โดยการศึกษาเอกสารตำนานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งท่านผู้รู้ได้บันทึกไว้ในอดีต รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยหลักการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Small Group) และการสังเกตการณ์ (Observation) นอกจากนี้ยังได้มีการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้อาวุโสชุมชน ที่ทราบประวัติความเป็นมาของชุมชนพวาเป็นอย่างดี ดังนั้นการนำเสนอผลการศึกษาในบทที่ 4 ผู้วิจัยจะแบ่งหัวข้อเพื่อตอบคำถามวิจัยหลักและวัตถุประสงค์ของการศึกษาออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

1. บริบททางประวัติศาสตร์ของตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดปัญหาระหว่างคนกับช้างป่า ในเขตตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี
3. แนวทางในการจัดการปัญหาระหว่างคนกับช้างป่า ในเขตตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

บริบททางประวัติศาสตร์ของตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

ในการศึกษาเรื่องราวอันเป็นที่มาของปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า ในเขตตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ผู้ศึกษาเห็นว่าเพื่อให้เกิดความชัดเจนและมีความเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์ ที่ข้อมูลหลักฐานสามารถยืนยันเชิงโยงได้ในขอบเขตด้านระยะเวลา ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ในบริบทของเนื้อหา จึงสมควรอย่างยิ่งที่ต้องทำความเข้าใจถึงโครงสร้างพื้นฐานด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนตำบลพวาให้ชัดเจนเสียก่อน เนื่องจากแนวคิดการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์มีความเชื่อว่า อดีตเป็นที่มาของปัจจุบันและปัจจุบันมีผลสู่การเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ยุค ดังนี้

1. ยุคเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพและแลกเปลี่ยน
2. ยุคเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพและเหลือขาย
3. ยุคเศรษฐกิจเพื่อการขาย

ยุคเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพและแลกเปลี่ยน

ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์แนวประวัติศาสตร์ชุมชนของผู้อาวุโสชุมชนที่เป็นตระกูลดั้งเดิมของชุมชนพวา มีข้อค้นพบว่า เมื่อราวปี พ.ศ. 2480 ชุมชนพวาเป็นชุมชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ในลักษณะไกลปืนเที่ยงและอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวน ขึ้นอยู่ภายใต้การปกครองในยุคดั้งเดิมของอำเภอท่าใหม่ จากการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนมีข้อค้นพบว่า สาเหตุที่ชาวบ้านเรียกชื่อชุมชนนี้ว่า ชุมชนพวานั้น เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีต้นพวาขึ้นอยู่มากมาย ชาวบ้านในสมัยนั้นจึงได้ตั้งชื่อชุมชนแห่งนี้ว่า “ชุมชนพวา” (ต้นพวา หมายถึง ต้นไม้ที่มีลักษณะคล้ายต้นมังคุด ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในเขตพื้นที่ตำบลพวา) (บุญเลิศ คุณิตา. สัมภาษณ์. 2558) ชุมชนพวาถือได้ว่าเป็นชุมชนใหม่ที่เกิดขึ้นหลังยุคแห่งการพัฒนาคือการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ชาวบ้านในชุมชน พวาจึงเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนหลายชาติพันธุ์ ที่มีการอพยพจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศเป็นจำนวนมากกว่า 30 จังหวัด แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นกลุ่มคนที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของทายาทตระกูลดั้งเดิมรุ่นหลานที่ว่า

“คนในชุมชนพวาส่วนใหญ่บรรพบุรุษอพยพมาจากที่อื่น มารวมกันอยู่รื้อยพ้อพันแม่ แต่ก็รักกันดีไม่เคยทะเลาะเบาะแว้งกัน” (กัญญา คุณิตา. สัมภาษณ์. 2558)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2505 เกิดการอพยพมาตั้งถิ่นฐานในชุมชนพวา เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนพวานั้นค่อนข้างมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งสภาพดิน น้ำ ป่าไม้และอากาศ ซึ่งกลุ่มผู้ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานดังกล่าว ประกอบไปด้วยกลุ่มคนรวมสามกลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้ กลุ่มที่หนึ่ง เป็นกลุ่มคนท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี ที่มีอาชีพรับจ้าง เช่น คนรับจ้างตัดไม้เพื่อส่งขายให้แก่โรงเลื่อยพงษ์เกษม ขณะตัดไม้จะมีคนคุมเวลาตัด คนคุมดังกล่าวประกอบไปด้วยผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นรวมถึงพวกป่าไม้ซึ่งเป็นบุคคลของรัฐ ต่อมากลุ่มคนตัด ไม้ดังกล่าวเริ่มเข้าจับจองที่ดินในเขตตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว ด้วยวิธีการบุกรุกดางป่า กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กวยหรือกวย ซึ่งคนกลุ่มนี้คนไทยมักเรียกว่าคนสวย ซึ่งเป็นชื่อที่ คนกวยไม่ยอมรับ เนื่องจากถูกแปลว่าเป็นคนชายขอบ จนถึงปัจจุบันคนกลุ่มนี้ยังคงมีรกรากและทายาทอยู่ในตำบลพวา หมู่ที่ 3 และกลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มผู้อพยพมาจากภาคอีสานเป็นหลัก ซึ่งเป็นการอพยพเนื่องจากประสบภัยแล้ง (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2550 : 4 - 5)

ในท่วงทำนองเดียวกันในปี พ.ศ. 2509 เกิดการอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์กวย ในการตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ หมู่ที่ 2 ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับเขาชะเมา ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่บริเวณดังกล่าวค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสมุนไพรและพันธุ์ไม้นานาชนิด โดยการอพยพครั้งนี้กลุ่มกวยเริ่มต้นด้วยการรับจ้างเป็นลูกไร่ให้กับนายทุนผู้ปลูกมันสำปะหลัง สำหรับกลุ่มกวยที่อพยพเข้ามาบุกเบิกครั้งแรกมีด้วยกันทั้งหมด 4 ครอบครัวและกลายมาเป็นตระกูลหลักของตำบลพวา ปัจจุบันได้แก่ 1) ครอบครัวนายกำนัน คุณิตา 2) ครอบครัวนายพรม ผิวอ่อน 3) ครอบครัวนายบัว พัดศรีและ 4) ครอบครัวนายสุข เสามัน (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2550 : 7 - 8)

อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2510 สภาพโดยทั่วไปของชุมชนพวายังคงเป็นป่าไม้รกทึบและเริ่มมี นายหน้าหรือนายทุนเข้ามาทำสัมปทานป่าไม้ มีการจ่ายเงินซื้อป่าไม้ในราคาถูก จากนั้นแล้วก็มี การถางป่าหรือที่เรียกว่าการล้างท้อง หมายถึงการโค่นต้นไม้ใหญ่ออกไปเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย กระนั้นก็ตาม วิถีชีวิตของชาวชุมชนพวายังคงต้องมีความสัมพันธ์กับป่าไม้และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ จากการ สัมภาษณ์ประวัติศาสตร์ชุมชนจากคำบอกเล่า มีข้อค้นพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้มีโอกาส เห็นช้างป่า รวมถึงสัตว์ป่าชนิดอื่น ๆ เนื่องจากสภาพป่าขณะนั้นมีความอุดมสมบูรณ์และเมื่อช้างป่า รวมไปถึงสัตว์ป่าชนิดอื่น ๆ เจอคนก็จะหลบหนีโดยอาศัยป่าไม้เป็นที่ซ่อนกำบังตัว อย่างไรก็ตาม จากประสบการณ์ของชาวบ้านเล่าให้ฟังว่าสมัยโบราณมีความเชื่อที่ถ่ายทอดกันต่อ ๆ มา จากรุ่นสู่ รุ่นว่าช้างเป็นสัตว์ที่มีญาณ เนื่องจากหากมีผู้ใดเข้าไปบุกรุกทำลายป่าและกล่าวคำพูดที่ไม่เหมาะสม เป็นไปในลักษณะล่วงเกิน คุณก็มักจะถูกช้างป่าทำร้ายหรือไม่ก็ทำลายข้าวของ พิษผลทางการเกษตร แต่ไม่เคยมีประวัติศาสตร์ที่กล่าวว่าช้างเคยทำร้ายคนจนถึงชีวิต (สำรวย สุขเมือง, สัมภาษณ์. 2558)

ชุมชนพวาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2511 เป็นช่วงที่รัฐบาล ประกาศให้มีการเปิดสัมปทานป่าในเขตตำบลพวา จนนำไปสู่การตัดไม้มากจนกระทั่งพื้นที่ป่าหมดไป ทำให้รัฐต้องสั่งปิดป่า แต่พวกของทางราชการคือป่าไม้เอง ก็ยังแอบลักลอบตัดไม้อยู่และรุกขึ้นไป ถึงเขตเขาชะเมา ขณะนั้นเองก็มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งลุกขึ้นต่อต้านการตัดไม้บนเขาชะเมา โดยมีกำนัน นิยมเป็นแกนนำปลุกจิตสำนึกของชาวบ้าน จนในที่สุดการต่อต้านการตัดไม้บนเขาชะเมาก็ประสบ ความสำเร็จทำให้เขาชะเมายังคงหลงเหลือพื้นที่ป่าอันอุดมสมบูรณ์อยู่ (ชัชยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2550 : 12) อีกทั้งเกิดการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านเป็นครั้งแรกในตำบลพวาที่หมู่บ้านชอย 2 ซึ่งชาวบ้านไม่ให้ความสำคัญมากนักเพราะต้องเดินทางไปเลือกตั้งไกล โดยภาพรวมก็ยังคงปกครองกันเองและช่วยเหลือ กันเองอยู่ด้วยความสัมพันธ์ของเครือญาติ (บุญเลิศ คุชิตา. สัมภาษณ์. 2558)

ปี พ.ศ. 2512 กลุ่มชาติพันธุ์กวยเริ่มเข้ามามีบทบาทด้วยการอพยพลงมาจับจองที่ดินเพื่ออาศัย และประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น อพยพโยกย้ายมาจากทางจังหวัดสุรินทร์อีกหลายครอบครัวจนในเขต หมู่ 2 ของตำบลพวาเกือบทั้งหมู่บ้านล้วนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กวยอาศัยจนมาถึงปัจจุบัน (ชัชยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2550 : 5)

ปี พ.ศ. 2514 ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองการปกครองของชุมชนพวา ในสมัย การปกครองท้องถิ่นของผู้ใหญ่สำ ตำบลแก่งหางแมว ซึ่งแต่เดิมอยู่ในการปกครองของอำเภอท่าใหม่ และได้รับการยกฐานะให้เป็นอำเภอแก่งหางแมว ดังนั้นชุมชนพวาก็เปลี่ยนชื่อเป็นตำบลพวา โดยมี กำนันคนแรกคือกำนันฉนวน ประจงใจ (บุญเลิศ คุชิตา. สัมภาษณ์. 2558)

เมื่อพิจารณาถึงสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนพวาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2516 มีผู้มา บุกรเบิกเพื่อก่อสร้างที่อยู่อาศัยและเพื่อการประกอบอาชีพ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจากจังหวัดสุพรรณบุรี

กลุ่มที่มาจากจังหวัดนครราชสีมาและกลุ่มที่มาจากจังหวัดตราด ทั้งสามกลุ่มนี้เข้ามาจับจองที่ดิน ซึ่งสมัยก่อนเป็นป่าดงดิบมีพวกป่าไม้มาอาศัยอยู่ก่อนแล้วแต่ไม่ถาวรและมีคนตัดไม้ของทางโรงเลื่อย พงษ์เกษมด้วยเช่นเดียวกับชุมชนของกลุ่มกวย จากการอพยพมาของทั้งสามกลุ่มนี้ที่เข้ามาไม่นานนัก ก็ได้ชักชวนญาติพี่น้องของตนเข้ามาอยู่อาศัยในบริเวณนี้ แทนนำผู้เริ่มบุกเบิกชุมชนในขณะนั้นคือนายบรรทม สมแสน ซึ่งย้ายมาจากจังหวัดระยองเพื่อหาพื้นที่ทำกิน (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2550 : 6)

กล่าวโดยสรุปแล้วเมื่อพิจารณาสภาพทางเศรษฐกิจในยุคแรกของชุมชนพวา ที่ผู้วิจัยเรียกว่า ยุคดั้งเดิม โดยเริ่มตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2480 จนถึงประมาณปี พ.ศ. 2519 ซึ่งมีลักษณะรูปแบบการผลิตแบบเพื่อการยังชีพและแลกเปลี่ยน กล่าวคือ วิธีการผลิตส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นการผลิตที่มุ่งไว้กินใช้ในครัวเรือนเป็นหลักและถ้าหากมีส่วนเหลือจากการบริโภคชาวบ้านก็มักจะนำเอาผลผลิตนั้น ๆ ไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่นที่จำเป็น สำหรับพลังการผลิตก็จะเป็นการผสมผสานกันระหว่างแรงงานที่มีอยู่ภายในครอบครัวผนวกกับแรงงานจากเครือญาติ ร่วมกับพลังงานผลิตจากสัตว์เลี้ยง เช่น กระบือใช้ไถนา โคใช้ลากเกวียนหรือไถไร่สวนและช้างสำหรับชักลากซุง เป็นต้น

ยุคเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพและเหลือขาย

จากการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ความเปลี่ยนแปลงของชุมชนพวามีข้อค้นพบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 จนกระทั่งถึงประมาณปี พ.ศ. 2531 วิธีการผลิตของชุมชนพวาโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการเปลี่ยนแปลงการผลิตจากการปลูกพืชเชิงผสมผสานที่มีวัตถุประสงค์ในการผลิตไว้เพื่อการกินใช้ในครัวเรือนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยที่ได้รับอิทธิพลมาจากเศรษฐกิจทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยม ที่มีอิทธิพลบีบบังคับให้วิธีการผลิตของชุมชนพวาต้องมีการเปลี่ยนแปลง จากเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพ ก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพและเหลือขาย กล่าวคือ การนำเอาผลผลิตที่ได้เก็บไว้กินใช้ในครัวเรือนส่วนหนึ่ง สำหรับส่วนที่เหลือนั้นก็จะนำไปขายภายในชุมชนรวมถึงชุมชนละแวกใกล้เคียง เศรษฐกิจแบบเงินตราหรือเศรษฐกิจแบบที่แปรคุณค่าเป็นเงินตราหรือทรัพย์สินอื่นได้ เริ่มเข้ามามีบทบาทครอบงำชาวบ้านในตำบลพวา ในลักษณะของน้ำซึมบ่อทราย สำหรับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในยุคเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพหรือเหลือขายพอสรุปได้ดังนี้

ความเปลี่ยนแปลงในยุคนี้เริ่มจากปี พ.ศ. 2520 ที่มีปรากฏการณ์ว่ากลุ่มคนชาติพันธุ์กวยเริ่มหันมาปลูกมันสำปะหลังเพื่อขายให้แก่ायทุนโดยตรง ในการปลูกมันสำปะหลังนี้กลุ่มกวยต้องไปเป็นลูกจ้างแก่เจ้าบ ซึ่งเขื่อนักธุรกิจอยู่ที่แก่งหางแมว หากผู้ใดขาดเงินทุนก็สามารถกู้เงินทุนจากเจ้าแก่งบ ได้ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 บาทต่อเดือน (บุญเลิศ ดุชิตา, สัมภาษณ์, 2558)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2524 เกิดภาวะราคามันสำปะหลังตกต่ำ จากการที่ชาวบ้านหันมาปลูกมันสำปะหลังเป็นจำนวนมากตามกลุ่มคนชาติพันธุ์กวย มีผลทำให้ผลผลิตมันสำปะหลังมากจนล้นตลาด มีผลทำให้ราคาตกต่ำและเกษตรกรผู้ผลิตเกิดภาวะการล้มขาดทุน ในการดังกล่าวธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส) ได้แนะนำให้ชาวบ้านพวหันมาปลูกยางพาราทดแทน (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2550 : 6)

ผลของการที่ชาวบ้านชุมชนพวหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจที่ต้องใช้เงินลงทุนมากขณะที่ราคาผลผลิตตกต่ำ ทำให้ พ.ศ. 2526 ชาวชุมชนพวเริ่มตกอยู่ในวงจรหนี้จากการกู้ยืมเงินทั้งในระบบและนอกระบบมาทำการลงทุนในภาคการเกษตร เช่น ปลูกยางพารา ปลูกมันสำปะหลัง เป็นต้น (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2550 : 8 - 9)

กระนั้นก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากวิถีการผลิต จากการปลูกพืชเชิงผสมผสานไปเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวดังเช่นที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วนั้น ถูกซ้ำเติมจากแนวความคิดพัฒนาของภาครัฐด้วยการดำเนินนโยบายที่อำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้กับท้องถิ่น เช่น โครงการก่อสร้างและขยายถนนหนทาง โครงการขยายเขตการไฟฟ้าและโครงการของการประปาหมู่บ้าน เป็นต้น กรณีดังกล่าวเห็นได้จากในปี พ.ศ. 2531 สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (พรช.) ได้จัดทำงบประมาณในการก่อสร้างถนนอัดดินทำให้การเดินทางจากชุมชนพวกับเขตเมืองสามย่านและตัวอำเภอ นายายอามมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น ในท่วงทำนองเดียวกันกรมป่าไม้ได้เข้ามาสู่พื้นที่ชุมชนพวและมีคำสั่งปิดป่ายังผลทำให้อาชีพเก็บของป่าต้องจบสิ้นไป ปრაกฏการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างมากภายในชุมชนพวเนื่องจากชาวบ้านจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในกระบวนการผลิตใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาวบ้านที่เคยใช้ชีวิตผูกพันกับป่าในการประกอบอาชีพล่าสัตว์และเก็บของป่าขาย จำเป็นต้องยุติอาชีพเดิมและหันไปประกอบอาชีพใหม่ซึ่งขาดความชำนาญ โดยต้องอาศัยเวลาในการเรียนรู้เพื่อลองผิดลองถูกอีกหลายครั้ง (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2550 : 9 - 10)

การอธิบายถึงสภาพของความเปลี่ยนแปลงในยุคที่สองของชุมชนพว ที่ผู้วิจัยเรียกยุคนี้ว่า ยุคเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพและเหลือขาย สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของผู้อาวุโสท่านหนึ่งที่ว่า

“พอคนกวยหันมาปลูกมันสำปะหลังมาก ๆ และขายได้ราคาดีในยุคแรก พวกเราก็อยากรวยกับเค้าบ้าง เลยพากันปลูกมันสำปะหลังตามเค้าไป พอมันสำปะหลังราคาตกต่ำพากันขาดทุนเป็นแถว ๆ บางครอบครัวเป็นหนี้ทั้ง ธ.ก.ส.และนายทุนในหมู่บ้าน เรียกว่าคิดหนี้สองทาง ยิ่งดันยิ่งเหนื่อย” (เจริญ นามสมมุติ. สัมภาษณ์. 2559)

ยุคเศรษฐกิจเพื่อการขาย

เมื่อส่วนราชการได้จัดทำโครงการพัฒนาชุมชน โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอันได้แก่ การก่อสร้างถนน ไฟฟ้าและประปา เป็นต้น ได้เกิดภาพการเปลี่ยนแปลงของชุมชนพวาในลักษณะของการก้าวกระโดด กล่าวคือ หากย้อนไปพิจารณาสภาพโดยทั่วไปของชุมชนพวาที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2480 ซึ่งเป็นเพียงชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนและอยู่ห่างไกลความเจริญ การเดินทางสัญจรไปมาโดยทางเท้าไม่มีถนน อาศัยแสงสว่างจากตะเกียง หุงหาอาหารจากฟืนและทำมาหาเลี้ยงชีพโดยอาศัยความสัมพันธ์กับธรรมชาติเป็นหลัก ทว่าในปัจจุบันนับจากจุดเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2480 รวมระยะเวลาประมาณ 80 ปีเศษ ชุมชนพวามีกระบวนการแบบพลิกฝ่ามือ โดยเริ่มจากการสัญจรโดยอาศัยทางเดินเท้าก็เปลี่ยนไปเป็นถนนหนทางที่มีทั้งถนนลูกรัง ถนนลาดยาง และถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก จากวิถีชีวิตที่ถ้ามีมาต้องอาศัยแสงสว่างจากตะเกียงก็เปลี่ยนมาเป็นการใช้ไฟฟ้าที่แวดล้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย เช่น โทรทัศน์ แอร์และอื่น ๆ เป็นต้น ขณะที่ทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติของตำบลพวาเริ่มถูกกลืนกินเหือดหายไป วิถีชีวิตของชาวบ้านที่เคยมีความผูกพันกับธรรมชาติ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสมุนไพรรักษาโรคในป่าหรือแม้กระทั่งความสัมพันธ์ระหว่างคนกับช้างป่าก็ค่อย ๆ เลือนหายตามไปด้วย ดังนั้นในยุคปัจจุบันนี้จึงพบปรากฏการณ์ที่เป็นข่าวอยู่เนือง ๆ ว่า มีโจลงช้างป่าได้ออกมาลูกหลาน กัดกินและทำลายพืชสวนของชาวบ้าน จากการศึกษาเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ โดยอาศัยการลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในเขตชุมชนพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ปรากฏดังนี้

พ.ศ. 2532 ภายใต้นโยบายแปลงสนามรบให้เป็นสนามการค้าในยุคที่มีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ในการนี้ชาวบ้านในชุมชนพวาสามารถหารายได้เพิ่มค่อนข้างง่ายจากการเป็นนายหน้าขายที่ดิน ดังนั้นชุมชนพวาจึงเริ่มรับเอาแนวคิดทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมเข้ามาสู่ชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็เกิดกระบวนการซื้อขายสินค้าผ่อนส่งที่เข้ามาให้บริการถึงหมู่บ้านชนเรือนผลที่สุดก็คือเกิดลัทธิบริโภคนิยมและการขยายตัวของเศรษฐกิจเงินตราในชุมชนพวาขึ้น กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“เดี๋ยวนี้สบาย อยากรไ้อะไรไม่ต้องไปห้างในเมืองแล้ว เพราะมีคนเค้าเอามาขายให้ถึงหัวบ้านไ้บ้าน เรามีหน้าที่เลือกซื้อหาเอา ซื้อเงินสดก็ได้ บริการเงินผ่อนก็มี” (บุญเลิศ คุชิตา. สัมภาษณ์. 2558)

ผลกระทบจากการที่ชาวบ้านชุมชนพวาจำเป็นต้องดำเนินชีวิตที่ผูกพันอยู่กับการบริโภคนิยมนั้น นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2536 การมีชีวิตรอยู่ในระบบเศรษฐกิจเงินตราและลัทธิบริโภคนิยมทำให้ชาวบ้านชุมชนพวาต้องประสบภาวะหนี้สินเรื้อรังจนกลายเป็นวงจรปัญหาที่สำคัญของชุมชนพวา โดยเริ่มจากการกู้เงินจาก ธ.ก.ส. เพื่อนำมาลงทุนปลูกยางพาราและการปลูกทางเศรษฐกิจอื่น ๆ

เพื่อหวังที่จะมีรายได้เป็นกอบเป็นกำ แต่เมื่อผลผลิตออกมาชาวบ้านไม่สามารถนำเงินไปใช้กับ ธ.ก.ส. ได้ เนื่องจากเงินที่ได้จากการจำหน่ายผลผลิตถูกนำไปใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเสียเป็นส่วนใหญ่ ชาวบ้านชุมชนพาวจึงต้องกู้เงินนอกระบบจากในและภายนอกชุมชนมาใช้หนี้ ธ.ก.ส. (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2550 : 9)

ผลกระทบจากการที่ชาวบ้านชุมชนพาวดำเนินชีวิตโดยยึดติดอยู่กับกระแสทุนนิยมและบริโภคนิยมนี้เอง มิใช่ส่งผลกระทบแต่เฉพาะชาวบ้านชุมชนพาวเท่านั้น หากแต่ผลที่ตามมายังมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและช้างป่า รวมไปถึงการอยู่อาศัยของสัตว์ป่าอื่น ๆ อีกด้วย สิ่งที่เป็นปัญหาและมีปรากฏการณ์ที่ช้างป่าเริ่มออกมาสร้างความเสียหายให้กับผลผลิตของชาวบ้านรวมถึงการทำร้ายชาวบ้านตำบลพาวเริ่มมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 โดยที่ประเด็นร้อนเกี่ยวกับเรื่องนี้สามารถสรุปและลำดับเหตุการณ์ต่อเนื่องให้มองเห็นภาพได้ดังนี้

ประมาณปี พ.ศ. 2540 เกิดเหตุการณ์ช้างป่ามาบุกกิน ทำลายพืชสวนของชาวบ้าน แต่ไม่พบการทำร้ายชาวบ้านจนถึงขั้นบาดเจ็บหรือเสียชีวิต จำนวนที่เห็นช้างป่ามากสุดไม่เกิน 7 - 8 ตัว ชาวบ้านพยายามรักษาทรัพย์สินและพืชผลของตน โดยหาวิธีจัดการปัญหาโดยการทำรั้วกันช้างต่อกระแสไฟฟ้าจากบ้านขนาด 220 โวลต์ ซึ่งเป็นเหตุให้ช้างป่าตาย 4 ตัว กวางตาย 1 ตัว นับเป็นครั้งแรกที่สัตว์ป่าตาย โดยปัจจุบันซากสัตว์ดังกล่าวยังคงถูกศพอยู่ที่เขาชะเมาและเมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวที่ชาวบ้านทำให้ช้างป่าตาย จนเป็นเรื่องฟ้องร้องศาลกันอยู่หลายปี ฐานผิดต่อกฎหมายในข้อหาล่าสัตว์ป่าคุ้มครองโดยไม่ได้รับอนุญาต มีโทษจำคุก 4 ปี ปรับ 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับตาม พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ปี 2539 ชาวบ้านจึงเปลี่ยนมาใช้เบตเตอร์แทน แต่ก็ไม่สามารถหยุดช้างป่าได้ ช้างใช้วิธีนำวงหลักไม้ทับและข้ามรั้วไป ชาวบ้านหาวิธีใหม่โดยใช้ลูกปิงปอง (ประทัดพลูลูกกลม ๆ) ในการทำให้เกิดเสียงดังไล่ช้างป่า แรก ๆ ช้างตกใจ แต่หลังจากนั้นก็ชินและลงมากินกล้วย อ้อย พืชไร่ ผลไม้ ทำลายบ้านเรือนเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ไม่ได้รับการเผชิญหน้ากัน NGO และภาครัฐเริ่มคิดโครงการว่าทำอย่างไรให้ชาวบ้านปรับตัวอยู่กับช้างป่าได้ โดยการจัดเวรยามในการไล่ช้าง ผลักดันช้างออกไป โครงการ 1 ปี หมดงบประมาณโครงการก็หายไป หลวงปู่สาย วัดวังศิลาธรรมราม อ.แกลง จ.ระยอง คิดโครงการ “ทางช้างผ่าน” เพื่อทำเส้นทางในป่าเขาชะเมา เขาอ่างฤๅไน ให้เป็นเส้นทางเดินที่ปลอดภัยของช้างป่า โดยปลูกต้นไม้ พืชไม้หนามริมขอบป่ากันไม่ให้ช้างป่าเดินออกนอกแนวเขตเส้นทาง พร้อมปลูกพืชที่ช้างป่าชอบแซมตามเส้นทาง แต่ไม่เป็นผลเพราะช้างไม่เดินตามเส้นทาง ส่วนอาหารปลูกปื๊บ ช้างกินปื๊บและช้างป่ายังคงเดินเข้าหมู่บ้านของชาวบ้านอยู่ดี โครงการวนเกษตร โดยการให้ปลูกพืชที่หลากหลายเพื่อใช้ประโยชน์ในครัวเรือน เสริมจากการปลูกพืชเศรษฐกิจ โดยไม่ต้องลงทุนมาก พันธุ์เร็วจากการถูกช้างป่าทำลายหรือบุกกิน เช่น พืชหนามโตเร็ว กฐิน ยางนา จีเหล็ก ช้างเหยียบก็ขึ้นใหม่ เสียหายน้อยและไม่ขาดทุน พร้อมปลูกพืชที่กินช้างได้ โครงการสร้างโป่งเทียม ทำบริเวณป่า เพื่อให้สัตว์ป่ามากินเป็นแหล่งอาหาร มีแก้ง กวาง หมูป่า ช้างป่า (กัญญา คุณิตา. สัมภาษณ์. 2558)

จากการศึกษาผลงานทางวรรณกรรมของชัชยนต์ ประดิษฐศิลป์ (2550 : 14 - 22) ซึ่งมีข้อค้นพบที่น่าสนใจว่าในบรรดากลุ่มคนที่พยายามแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาระหว่างคนกับช้างป่าที่ตำบลพานั้น มิใช่มีแค่เพียงระหว่างส่วนราชการ ฝ่ายประชาชนและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เท่านั้น หากแต่ยังมีกลุ่มคณะสงฆ์ที่เข้าร่วมในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ร่วมด้วย โดยยึดแนวทางในหลักพระพุทธศาสนาในแง่ของควมมีเมตตาธรรมที่ผลการศึกษาระบุว่าพระภิกษุรูปหนึ่งที่มีชื่อว่า พระอาจารย์สายได้จุดประกายมาจากนั้นได้รวบรวมปัจจัยซื้อที่ดินบริเวณชายเขาใกล้หมู่บ้านสวย หมู่ที่ 3 ตำบลพาน เพื่อปลูกป่าโดยหวังให้เป็นพื้นที่กันชนระหว่างพื้นที่อนุรักษ์ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนกับพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน โดยให้ชื่อป่าผืนนี้ว่า “สวนป่าอนุรักษ์วงศ” มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ชัชยนต์ ประดิษฐศิลป์. 2550 : 14) สวนป่าดังกล่าวถือได้ว่าเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์และมีทัศนียภาพที่สวยงามเป็นแหล่งอาหารและแหล่งพันธุ์ไม้ สวนป่าดังกล่าวเป็นทางช้างผ่านเป็นสวนป่าที่เชื่อมต่อระหว่างเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนและเขตอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง เพื่อมุ่งหวังเชื่อมป่าสองผืนนี้ให้ช้างข้ามไปมาเพื่อแสวงหาอาหารและแลกเปลี่ยนทางพันธุกรรม รวมถึงปัญหาช้างทำลายผลผลิตในที่ทำกินของชาวบ้านและปัญหาช้างป่าบุกรุกทำลายผลผลิตในที่ทำกินของประชาชน ซึ่งรวมไปถึงปัญหาที่ชาวบ้านทำร้ายช้างป่าโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (ชัชยนต์ ประดิษฐศิลป์. 2550 : 22) แต่เนื่องกันในปี พ.ศ. 2540 เกิดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ “วิกฤตการณ์ต้มยำกุ้ง” ทำให้ชาวบ้านตำบลพานมีปัญหาหนี้สินที่เรื้อรังเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับมีปรากฏการณ์ที่ช้างป่าเริ่มออกมาสร้างความเสียหายให้กับผลผลิตของชาวบ้าน (ชัชยนต์ ประดิษฐศิลป์. 2550 : 22)

เหตุการณ์ดังกล่าวยังหาข้อยุติไม่ได้แต่ยังมีแนวโน้มของความรุนแรงเพิ่มมากยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. 2548 เกิดปรากฏการณ์ช้างป่าเริ่มออกมาในชุมชนมากขึ้นจากเดิมแต่มากที่สุดไม่เกิน 11 ตัว ชาวบ้านเริ่มตั้งข้อสันนิษฐานว่า ป่าที่ไม่มีช้างคือที่สูงชัน แต่พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ขึ้นชื่อว่าเป็นที่ลานกว้าง มีแหล่งน้ำ มีอาหาร ทำให้ช้างขยายพันธุ์เร็ว ซึ่งเห็นได้จากภาพข่าว ทีวีไอต่าง ๆ พบว่ามีลูกช้างจำนวนมาก พร้อมทั้งมีคนบุกรุกพื้นที่ป่า ทำให้แหล่งอาหารน้อยลง ประกอบกับชาวบ้านในอำเภอแก่งหางแมวมีการปลูกพืชทางการเกษตรหลายชนิดที่ช้างป่าชื่นชอบ เช่น อ้อย กล้าย สับปะรด ทำให้ช้างป่าออกมาเรื่อย ๆ และเส้นทางง่ายต่อการเดินของช้าง ช้างป่ามีกลุ่ม มีสังคม มีจำโจลง จำฝูง ตัวไหนเข้าฝูงไม่ได้ก็จะแยกตัวปลีกจากฝูงมา เมื่อมีช้างตัวหนึ่งลงมาในหมู่บ้าน จากนั้นช้างป่าตัวอื่น ๆ ก็จะตามลงมา จำฝูงเข้ามาและนอกจากนี้ชาวบ้านเชื่อว่าช้างป่าปล่อย จากโครงการช่วยช้าง เพราะช้างเชื่องมาก ได้ยินเสียงเพลงก็จะเดิน ยิ้มได้ ไม่กลัวคน แต่ไม่มีหลักฐาน กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ยิ่งแก่เหมือนยิ่งยุ เพราะมีปริมาณโจลงช้างออกมาสร้างความเดือดร้อนให้ชาวบ้านมากขึ้นเรื่อย ๆ” (กัญญา คุณิศา. สัมภาษณ์. 2558)

จากความเดือดร้อนอันเกิดจากปัญหาของช้างป่าที่เข้ามาสร้างปัญหาความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านชุมชนพวา ทางภาคราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานด้านการปกครอง ได้พยายามแสวงหาแนวทางในการเยียวยาแก้ไข เพื่อป้องกัน ไม่ให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงอันมีผลต่อชีวิตและทรัพย์สินของชาวบ้าน ดังนั้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2550 อำเภอแก่งหางแมวได้จัดทำโครงการเพื่อป้องกันความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าด้วยการดำเนินการ “โครงการกักช้าง” โดยหลักการสำคัญคือการขุดคูเพื่อกั้นขวางไม่ให้ช้างป่าบุกเข้ามากัดกินพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้าน อันถือได้ว่าเป็นมาตรการทางนโยบายอันแรกที่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม (อำเภอแก่งหางแมว. 2550 : 42)

อย่างไรก็ตามแนวทางต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังไม่สามารถมีผลในเชิงปฏิบัติได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพราะในวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 เมื่อเวลา 13.26 น. เกิดเหตุช้างป่าแม่ลูกอ่อน 3 เชือก เข้ายับชาวบ้านที่ออกหาของป่าบนเขาคลองแดง หมู่ที่ 12 ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เสียชีวิต โดยเจ้าหน้าที่อาสาสมัครกู้ภัยสว่างกตัญญูธรรมสถานจันทบุรีและเจ้าหน้าที่อุทยานเขารอยต่อ 5 จังหวัด ใช้ระยะเวลาเดินทางไปยังที่เกิดเหตุ ประมาณ 4 ชั่วโมง ซึ่งระยะทางที่เดินเป็นป่าขนาดใหญ่และยังคงเป็นป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์ หลังเดินทางมาก็พบผู้เสียชีวิตนอนเสียชีวิตอยู่บริเวณกับก่อไผ่ที่หักพัง มีชาวบ้านที่ขึ้นมาดูอยู่มาก ผู้เสียชีวิตชื่อ นายวรสิทธิ์ หนาแน่น อายุ 48 ปี อยู่บ้านเลขที่ 26/2 หมู่ 12 ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี จากการสอบถามนายเด่นชัย ราชวงศ์ ลูกเลี้ยงผู้เสียชีวิตและอยู่ในเหตุการณ์ทราบว่า นายวรสิทธิ์ ผู้เสียชีวิตและคนพร้อมเพื่อนผู้ตายได้ขึ้นเขามาหาของป่าและได้พบช้างแม่ลูกอ่อน 3 เชือก พวกตนจึงวิ่งหนีไปคนละทิศคนละทาง พอตนหนีพ้นแล้วจึงออกตามหานายวรสิทธิ์และมาพบว่าถูกช้างป่าเหยียบเสียชีวิตแล้ว (“ช้างป่าแม่ลูกอ่อนเหยียบชาวบ้าน”. ออนไลน์. 2552)

ท่ามกลางความมุ่งมั่นที่จะแสวงหาแนวทางแก้ไขความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า อันเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน แต่ในวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2555 ก็เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงกับชาวบ้านขึ้นอีกครั้ง เมื่อเวลา 01.35 น. ร.ต.อ.ณัฐวุฒิ แสนสุข ร้อยเวร สภ. แก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี รับแจ้งจากนายพิทักษ์ ยิ่งยง หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เขตรอยต่อ 5 จังหวัด ว่ามีชายเคราะห์ร้ายออกไปหาของป่าที่บริเวณเขาอ่างฤๅไน เขตรอยต่อ 5 จังหวัด หมู่ 12 ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี แล้วถูกช้างป่าทำร้ายเสียชีวิต รุดไปตรวจสอบพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่อาสาสมัครกู้ภัยสว่างกตัญญูธรรมสถานจันทบุรี ที่เกิดเหตุต้องใช้เวลาเดินเท้าเข้าไปประมาณ 3 ชั่วโมง พบศพนายสมชาย กัญญา หรือชายน้อย อายุ 50 ปี สภาพนั่งพิงขอนไม้ใหญ่ เลือดออกปากจมูก มีรอยฟกช้ำบริเวณแขนขาและคอหัก โกล้งกันมีสุนัขนอนเฝ้าศพอยู่ จากการสอบถาม นางจำลอง อ่อนจันทร์ อยู่บ้านเลขที่ 124 หมู่ 12 ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ทราบว่า นายสมชาย ผู้ตายเป็นคนงานกรีดยางของตน ช่วงเช้าผู้ตายบอกว่า จะเข้าไปในป่าหาชิงสัตว์ป่า กับพวกคนงานด้วยกันอีก 2 คน ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านพักอาศัยประมาณ 3 ก.ม. กระทั่งหายตัวไปและมาทราบข่าวอีกครั้ง

นายสมชาย ถูกช้างป่าไล่ทำร้ายร่างกายจนเสียชีวิตแล้ว นายรุ่งรวี จอมเปราะ อายุ 30 ปี เพื่อนที่ไปด้วยกัน ให้การว่า ก่อนเกิดเหตุตนผู้ตายและสุนัข ของผู้ตายอีก 5 ตัว ได้ไปบริเวณเขาอ่างฤๅไน เขตรอยต่อ 5 จังหวัด เพื่อจะหาของป่าและในละแวกนั้นมีบ่อน้ำจึงได้แวะหาปลาและพบกับช้างป่าที่กำลังกินน้ำอยู่พอดี เพื่อนอีกคนหนึ่งได้วิ่งขึ้นต้นไม้ แล้วตระโกนเรียกให้ผู้ตายวิ่งขึ้นต้นไม้ แต่ผู้ตายกับเดินไปไล่ช้างป่า จนกระทั่งช้างป่าได้วิ่งไล่ผู้ตายกับสุนัขและใช้งาแทงไปที่ลำตัวของผู้ตายก่อนจะกระต๊อบขึ้นอีกครั้งจนเสียชีวิต ตนเห็นว่าไม่ดีจึงได้วิ่งหนีเอาตัวรอด แล้วแจ้งให้นายจ้างทราบและแจ้งเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบดังกล่าว (“หนุ่มกรีดยางถูกช้างป่ากระต๊อบดับอนาค”. 2555 : 1)

จากกรณีดังกล่าวเมื่อประชาชนชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน ทางอำเภอแก่งหางแมว ก็มีได้นิ่งนอนใจ ได้พยายามคิดค้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้อย่างเต็มที่ โครงการสำคัญโครงการหนึ่งถูกหยิบยกขึ้นในปี พ.ศ. 2556 โดยที่อำเภอแก่งหางแมวจัดทำโครงการ “คืนป่าให้แก่งคืนแหล่งอาหารให้ช้าง” โดยมีหลักการที่สำคัญคือการหาแหล่งอาหารเพิ่มเติมให้ช้างป่า เพื่อป้องกันความขัดแย้งรุนแรงระหว่างชาวบ้านกับช้างป่าโดยมีวิธีดำเนินการ ได้แก่ การขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อไว้สำหรับให้ช้างดื่มกิน การจัดชุดปฏิบัติการขับไล่ช้างป่า การจัดไฟฟ้าส่องสว่างรวมถึงการปลูกพันธุ์ไม้ยืนต้น เป็นต้น (อำเภอแก่งหางแมว. 2556 : 18) กระนั้นก็ตามแม้ว่าภาครัฐจะพยายามแก้ไขอย่างสุดความสามารถแล้วก็ตาม แต่จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของผู้วิจัย ยังคงพบว่า ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่ามิได้หมดไปหรือมิได้ชะลอความรุนแรงลงหากแต่มีแนวโน้มในการเพิ่มความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงขั้นช้างป่าทำร้ายชาวบ้านจนได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ช้างป่าที่พบเห็นได้เพิ่มมากขึ้น จากอดีตที่เคยพบเห็นแค่สามถึงสี่ตัวแต่เดี๋ยวนี้กลายเป็นเจ็ดสิบถึงแปดสิบตัวแล้ว” (ประเคน คำชู. สัมภาษณ์. 2559)

เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 เกิดเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันขึ้นอีกครั้งเมื่อ โขลงช้างป่ากว่า 50 เชือก บุกทำลายพืชสวนและเข้าทำร้ายชาวบ้าน รวมถึงคนกรีดยาง ที่บ้านเขากล้วย หมู่ที่ 1 ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เสียหายค่อนข้างมาก โดยที่ชาวบ้านทำหนังสือขอร้องหน่วยงานภาครัฐช่วยเหลือเร่งแก้ไข (“โขลงช้างป่าบุกทำลายพืชสวนชาวบ้านเสียหายยับ” .2556 : 1)

จากการศึกษาถึงมาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าที่อำเภอแก่งหางแมว ที่มีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปี พ.ศ. 2557 ยังไม่มีแนวโน้มว่าจะสามารถยุติปัญหาต่าง ๆ ลง จึงเกิดแนวคิดใหม่ขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ. 2557 ภายใต้กิจกรรมที่อำเภอแก่งหางแมวได้จัดทำโครงการเชิงรุกโครงการใหม่ภายใต้ชื่อโครงการ “สร้างรั้วกระแสไฟฟ้าเพื่อป้องกันช้างป่า” มีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเสียหายจากการที่ช้างป่าออกมาหากินในพื้นที่การเกษตรของชาวบ้าน

การป้องกันมิให้ช้างป่าถูกทำร้ายจากชาวบ้านที่อาจใช้อาวุธปืนทำให้ช้างป่าเสียชีวิตและเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในการประกอบอาชีพ (อำเภอแก่งหางแมว. 2557 : 4)

นอกจากนั้นแล้วยังมีการสนับสนุนแนวทางการศึกษาเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของโครงการมูลนิธิอนุรักษ์ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ของพลเอกนิมิต วงษ์สุวรรณ จัดทำโครงการขุดถุกันช้าง ในพื้นที่ตำบลพวา แต่ชาวบ้านไม่เห็นด้วยเพราะต้องตัดไม้กั้นออกจากชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นการทำลายป่าพื้นที่ป่าเสียหาย โดยชุมชนพวามีชอกชอยทำให้ช้างป่าสามารถเดินออกมาทางนี้ได้และเมื่อเข้าสู่ฤดูฝน เมื่อฝนตกลงมาก็จะทำให้ดินที่ขุดไว้ไหลกลดลงไปเหมือนเดิม ได้ผลระยะสั้น (กัญญา คุณิตา. สัมภาษณ์. 2558)

ท่ามกลางการแก้ไขปัญหาจากหลายฝ่าย พบการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่ามีปรากฏการณ์ที่โขลงช้างป่าออกมาอาละวาดกัดกินพืชสวนของชาวบ้านอยู่เนือง ๆ รวมถึงออกมาสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนผู้สัญจรตามท้องถนนโดยเริ่มจากเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2557 เมื่อเวลา 21.00 น. ผู้สื่อข่าวได้รับรายงานจากชาวบ้านว่ามีช้างป่าจำนวน 6-7 ตัว ตลอดจนช้างป่าโขลงอื่น อีกไม่ต่ำกว่า 10 ตัว ยังกระจาย วนเวียนหากินอยู่แนวเชิงเขา ติดกับพื้นที่ทางการเกษตรของชาวบ้าน หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 5 และหมู่ 12 ตำบลทุ่งเบญจา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ก่อนที่เดินลัดเลาะตามสวนผลไม้ของชาวบ้าน ขณะที่การช่วยเหลือเบื้องต้น ทำได้แค่เพียงผลักดันช้างป่าให้ออกห่างจากพื้นที่ชุมชน โดยไม่ให้เกิดผลกระทบกับทั้งช้างป่าและชาวบ้าน ทางด้านนายพิทักษ์ ยั่งยืน หัวหน้าพิทักษ์ป่าสิระมัน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ยังเปิดเผยอีกว่า เมื่อช่วงเวลาประมาณ 20.45 น. วันเดียวกัน ได้รับแจ้งจากชาวบ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งเบญจา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ว่ามีฝูงช้างป่าจำนวน 6-8 ตัว กำลังกัดกินกิ่งไม้และพืชไร่ของชาวบ้านได้รับความเสียหายเป็นบริเวณกว้างและจากการสอบถามนายสุชาติ รัตนวรรณ ชาวบ้านหมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งเบญจา ทราบว่าฝูงช้างป่าฝูงนี้ได้เข้ามากัดกินกิ่งไม้และพืชสวนผลไม้ของตนเองและของชาวบ้านที่ใกล้เคียงเมื่อวันก่อน จึงทำให้ชาวบ้านที่ทราบข่าวและอยู่บริเวณดังกล่าวเกิดความกลัวว่าฝูงช้างป่าจะทำร้าย ส่วนทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ต้องทำงานกันอย่างหนักและเร่งผลักดันโขลงช้างป่าที่ยังวนเวียนหากินใกล้กับสวนผลไม้ในพื้นที่ตำบลทุ่งเบญจาให้ออกห่างจากชุมชน หลังจากพบว่า มีช้างบางตัวเริ่มดุร้าย (ปริญญา เกษราชิกุล. 2557)

จากนั้นไม่นานก็เกิดลักษณะเช่นเดียวกันอีกในวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 ช้างป่าจำนวนกว่า 10 ตัวได้เดินลงมาหากินในพื้นที่ หมู่ 6 หมู่ 7 และหมู่ 14 ตำบลทุ่งเบญจา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ก่อนที่เดินลัดเลาะตามสวนผลไม้ของชาวบ้านและสร้างความแตกตื่นให้กับชาวบ้านที่ได้พบเจอเป็นอย่างมาก นายพิทักษ์ ยั่งยืน หัวหน้าชุดเฝ้าระวังติดตามช้างป่าออกหากินนอกพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขาอ่างฤๅไน พร้อมชุดเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ตลอดจนชาวบ้านได้นำรถยนต์มาขวางถนน เพื่อเป็นการปิดกั้นการจราจรชั่วคราวบริเวณตามแยกของหมู่บ้าน

ซึ่งพลายสีดอแก้วจะเดินหากินตามสวนของชาวบ้านเป็นระยะ ๆ ในกรณีดังกล่าวนี้นายสว่างทิพบุญกุล หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองเครือหวายฯ พร้อมกำลังของเจ้าหน้าที่ ต้องคอยนำผลไม้เช่น กล้วย อ้อย มาให้ช้างเพื่อต้อนไม่ให้ช้างพลายสีดอแก้ว เข้าใกล้บ้านเรือนหรือทำร้ายผู้คนที่มาจ่อครมุงดู ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ยังกล่าวอีกว่าช่วงนี้ได้วางกำลังติดตามเฝ้าสังเกตการณ์พฤติกรรมพลายสีดอแก้ว มาตลอดนานร่วมเดือนและยังพบว่าอาการอักเสบที่เท้าของพลายสีดอแก้ว เริ่มมีอาการทุเลาเบาบางไม่ตื่นกลัวคน ไม่มีอาการคูร้ายและยอมเชื่อฟังเจ้าหน้าที่ที่เดินติดตาม ซึ่งขณะนี้เจ้าหน้าที่ ได้วางแผนต้อนช้างพลายสีดอแก้วให้เดินตามเส้นทางสายในที่ที่มีแหล่งชุมชนอยู่น้อย และเพื่อให้ปรับตัวเข้ากับพื้นที่ป่าให้มากที่สุด พร้อมกับเตือนชาวบ้านอย่าได้ทำร้ายช้างป่าตัวนี้โดยเด็ดขาด โดยเฉพาะการจู่ประตักหรือยิงปืนส่งเสียงดัง เพราะอาจทำให้ช้างตื่นตกใจ สร้างความเสียหายแก่ทรัพย์สินและชีวิตของท่านได้ ส่วนระยะยาวทางจังหวัดมีแผนโครงการที่จะจัดหาสถานที่แหล่งอาหารที่สมบูรณ์ให้ช้างอยู่อาศัยและไม่ออกมารบกวนชาวบ้าน เบื้องต้น รับผิดชอบว่าทางอำเภอแก่งหางแมว มีชาวบ้าน ประชาชนจิตอาสาเตรียมทำโครงการปลูกพืชอาหารให้ช้างเพื่อสร้างความสมบูรณ์แก่ธรรมชาติ เพิ่มขึ้นซึ่งทางจังหวัดจะเข้าช่วยเหลือเร่งรีบดำเนินการต่อไป (ปริญา เกษราธิกุล. 2557)

จากนั้นมาอีกเพียงหนึ่งวันกล่าวคือในวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 นายเฉลิม เมืองที่รัก ชาวบ้านหมู่ที่ 7 แจ้งว่ามีช้างป่าจำนวนกว่า 18 ตัว ตลอดจนช้างป่าโขลงอื่น อีกไม่ต่ำกว่า 4-5 ตัว ยังกระจาย วนเวียนหากินอยู่แนวเชิงเขา ติดกับพื้นที่ทางการเกษตรของชาวบ้าน เดินลงมาหากินในพื้นที่ หมู่ 4 หมู่ 7 และหมู่ 14 ของตำบลทุ่งเบญจา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ก่อนที่เดินลัดเลาะตามสวนผลไม้และทำลายข้าวของชาวบ้านพังเสียหาย นายพิทักษ์ ยิ่งยง หัวหน้าชุดเฝ้าระวังติดตามช้างป่าออกหากินนอกพื้นที่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขาอ่างฤๅไน พร้อมชุดเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ตลอดจนผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้าน ต้องคอยจัดเวรยามผลัดเปลี่ยนเฝ้าระวังช้างป่าเนื่องจากในขณะนี้ ขณะที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้และชาวบ้านได้ช่วยเหลือเบื้องต้นแค่เพียงปลักคันช้างป่าให้ออกห่างจากพื้นที่ โดยไม่ให้เกิดผลกระทบกับทั้งช้างป่าและชาวบ้าน นอกจากนี้ราษฎรคนดังกล่าว ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่าเมื่อสองวันก่อนช้างป่าจำนวนหลายตัวได้ออกมากัดกินต้นกล้วยและต้นมะละกอตลอดจนถึงท่อพีวีซี ซึ่งก็ได้รับความเสียหายเป็นวงกว้าง ส่วนค่าความเสียหายนายเฉลิม ประเมินไว้ประมาณ 200,000 กว่าบาท ส่วนชาวบ้านใกล้เสียงที่ทราบข่าวและอยู่บริเวณดังกล่าว ต่างเกิดความกลัวฝูงช้างป่าจะมาทำร้าย ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้จึงต้องมีการสลับเวรยาม ก่อนที่จะมีการเร่งปลักคันโขลงช้างป่าที่ยังวนเวียนหากินใกล้กับสวนผลไม้ ในพื้นที่ตำบลทุ่งเบญจาให้ออกห่างจากชุมชน หลังจากพบว่า มีช้างป่าบางตัวเริ่มคูร้าย (ปริญา เกษราธิกุล. 2557)

นอกจากแนวทางที่ส่วนราชการภาครัฐได้ดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาช้างป่าอย่างเข้มข้นแล้ว ภาคประชาชนเองยังได้ร่วมกันช่วยเหลือสนับสนุนการแก้ไขในเรื่องดังกล่าวด้วย โดยในวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2557 เจ้าหน้าที่อาสาชุดดูแลโขลงช้างป่าได้ นำขนุน กล้วย สับปะรดและอ้อย ไปเทกองข้างสระน้ำให้กับโขลงช้างป่าได้มีอาหารกิน เพื่อลดความเดือดร้อนไม่ให้ช้างป่าเข้ามาทำลายพื้นที่การเกษตรของชาวบ้าน ซึ่งหลังจากนั้นไม่นาน โขลงช้างป่าจำนวนหลายตัวได้พากันลงมากินผลไม้ที่เทไว้จนหมดเกลี้ยง ซึ่งจากการสังเกตในจำนวนโขลงช้างป่าที่พบนั้นมีช้างป่าอายุประมาณ 1 พุต 4-5 ตัว ที่คอยกันและปกป้องลูกช้างในกลุ่มไม่ให้มีอันตราย ซึ่งในเรื่องนี้ นายหทัย แจ่มสว่าง อายุ 42 ปี เจ้าหน้าที่กองกำลังอาสาดูแลช้างป่าและทรัพย์สิน กล่าวว่าสาเหตุน่าจะมาจากความแห้งแล้งบนเขาแหลมคงไม่มีแหล่งอาหารและแหล่งน้ำให้โขลงช้างป่ากินและช่วงนี้ก็เข้าช่วงหน้าแล้งอาหารจึงมักจะไม่มีเพียงพอ ซึ่งตนเองคิดว่าอีกประมาณเดือนถึงสองเดือนช้างป่าก็จะไม่น่าจะมีอาหารที่เพียงพอให้กิน จึงอยากขอวิงวอนผู้ใจบุญและมีจิตศรัทธา ร่วมบริจาคผลไม้ให้ช้างป่าได้ที่สำนักสงฆ์ปฏิบัติธรรมพื้นฟูจิตกรรมฐานบ้านคลองโป่งเขาแหลมได้ตลอดทั้งวันและจากการสัมภาษณ์นายหทัย แจ่มสว่าง ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า หลังจากที่ตนเองและอาสาชุดดูแลช้างป่า ได้นำผลไม้ต่าง ๆ มาเทกองข้างสระน้ำในพื้นที่โป่งเทียมพบว่าได้มีโขลงช้างป่าหลายตัวลงมากินอาหารและลงเล่นน้ำเกือบทุกวันที่สำคัญโขลงช้างป่า ยังไม่เข้าไปทำความรบกวนพื้นที่การเกษตรของชาวบ้านในหมู่บ้านดังกล่าวอีกด้วย (ปริญา เกษราธิกุล. 2557)

เมื่อพิจารณาการแสวงหาแนวทางแก้ไขของส่วนราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรีที่มีต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่านั้น การศึกษาพบว่า ในปี พ.ศ. 2558 จังหวัดจันทบุรีประกาศเขตภัยพิบัติกรณีชาติป่าทำร้ายราษฎรบาดเจ็บและทำลายทรัพย์สินและพืชผลทางการเกษตรเสียหายในพื้นที่อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี (จังหวัดจันทบุรี. ประกาศ. 2558)

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าในปี พ.ศ. 2558 ได้เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านในตำบลพวากับช้างป่าหลายครั้ง สามารถสรุปผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นลำดับเหตุการณ์ได้ดังต่อไปนี้

วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2558 คนงานรับจ้างกรีดยางพารา หมู่ที่ 1 ตำบลพวา สองสามีภรรยา กำลังหยอดน้ำกรดภายในสวนยางพาราหลังบ้าน พบช้างป่าตัวใหญ่ อากาศทึมทึบ ว่างตรงเข้ามาหาทำร้ายใช้วงฟาดเข้ากลางหลังอย่างแรง แล้วเดินหนีเตลิดหายเข้าไปในป่า ทำให้รอดตายอย่างหวุดหวิด (ปริญา เกษราธิกุล. 2557)

วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2558 โขลงช้างป่ากว่า 70 เชือก ออกจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนบุกรุกเข้าหากินในพื้นที่ของชาวบ้านอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรีและไล่ทำร้ายชาวบ้านจนได้รับบาดเจ็บซี่โครงหัก (“แก่งหางแมวประกาศพื้นที่ภัยพิบัติช้างป่า”. 2558 : 1)

ความคืบหน้าโขลงช้างป่ากว่า 70 ตัว รุกที่ชาวบ้านล่าสุดแตกกลุ่มถอยร่นเข้ารอยต่อเขตอนุรักษ์ ส่วนพลายต่างจำฝูงช้างป่าเจ้าถิ่นตม้น อาละวาดไล่ทำร้ายคนงานกรีดยางบาดเจ็บ

วันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2558 ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรีออกประกาศให้พื้นที่ตำบลพวาเป็นพื้นที่ภัยพิบัติช้างป่า หลังคณะกรรมการแก้ไขความเดือดร้อนของจังหวัดพบว่า มีโขลงช้างป่านับร้อยเชือกบุกรุกเข้าหากินในพื้นที่เกษตรกรรมและทำร้ายชีวิตสิ่งของชาวบ้าน (“แก่งหางแมวประกาศพื้นที่ภัยพิบัติช้างป่า”. 2558 : 18)

วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2558 ความคืบหน้าโขลงช้างป่ากว่า 100 ตัว ย้อนกลับหากินรุกที่ชาวบ้าน เครื่องโครนขึ้นบินพบแตกกลุ่มกบดานในเกาะกลางหมู่บ้าน ท้องถิ่นเทงบเร่งชุดคลุ้มชะลอช้างป่าสร้างความเสียหาย (ปริญา เกษราธิกุล. 2558)

วันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2558 เวลา 08.45 น. จันทบุรีประกาศ ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมวเป็นพื้นที่ภัยพิบัติช้าง หลังโขลงช้างป่าอ่างฤๅไนนับร้อยบุกถล่มไร่มันสำปะหลังประชาชนสภาท้องถิ่นเสียหายกว่า 10 ไร่ ขณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองป้องกัน ทหารและเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ร่วมประชุมวางแผนเร่งอพยพชาวบ้านออกนอกพื้นที่ชั่วคราวเพราะเกรงได้รับอันตรายจากช้างป่า (“จันทบุรีประกาศ ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว เป็นพื้นที่ภัยพิบัติช้าง”. 2558 : 1)

วันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2558 ความคืบหน้าโขลงช้างป่าอ่างฤๅไนกว่า 100 ตัว เจอประทัดที่ชาวบ้านจุดไล่ ทำให้แตกฝูงบุกหากินถล่มไร่มันสำปะหลังประชาชนสภาท้องถิ่นเสียหายกว่า 10 ไร่ ขณะที่คนงานเก็บเกี่ยวผลผลิตที่เหลือออกขาย หวั่นโขลงช้างป่ายกพวกมาอีกรอบ (ปริญา เกษราธิกุล. 2558)

วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2558 เกิดเหตุการณ์ช้างป่าพลายงายาวตม้น อาละวาดไล่กระทืบก่อนใช้งานทางชาวบ้านดับสยอง 2 ศพ ที่พื้นที่หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 5 ตำบลขุนซ่อง ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อกับตำบลพวา โดยหลังเกิดเหตุช้างป่าได้เตลิดหนีเข้าไปในป่ารอยต่อเขตอุทยานเขาสิบห้าชั้น สำหรับผู้เสียชีวิตในกรณีดังกล่าวชื่อนายทวีพล พ่วงกระโทก อายุ 41 ปีและนางสาวระดาวรรณ รสฟุ้ง อายุ 27 ปี (ปริญา เกษราธิกุล. 2558)

วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2558 มูลนิธิอนุรักษ์ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ร่วมกับทหารและชาวบ้านลงเสาสถ้างรั้วกันช้างเดินหน้าโครงการแก่งหางแมวโมเดล หวังให้คนกับช้างอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (ปริญา เกษราธิกุล. 2558)

ปัจจัยมีผลต่อการเกิดปัญหาระหว่างคนกับช้างป่า ในเขตตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาระหว่างคนกับช้างป่า ในเขตพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาที่ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์มีข้อค้นพบว่า สาเหตุปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวนั้น สามารถสรุปได้ว่าเป็นปัญหาความขัดแย้งอันเกิดมาจาก 4 ปัจจัยหลัก ได้แก่

1. ปัจจัยด้านการบุกรุกทำลายป่า
2. ปัจจัยด้านการขยายตัวของถนน
3. ปัจจัยด้านการเพิ่มจำนวนช้างป่า
4. ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

ปัจจัยด้านการบุกรุกทำลายป่า

ผลการศึกษาที่ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยสาเหตุของการบุกรุกทำลายป่า อันเป็นสาเหตุสำคัญ ทำให้ช้างขาดที่อยู่อาศัยและแหล่งความมั่นคงทางอาหาร จนต้องพากันอพยพออกจากป่าที่เคยอยู่อาศัย ออกมาค้ำคินและทำลายพืชสวนผลไม้ของชาวบ้านตลอดจนชีวิตและทรัพย์สินของชาวบ้านในเขตพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี มีข้อค้นพบว่าการบุกรุกทำลายป่าในเขตพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี มีปัจจัยสำคัญมาจากปัจจัยสองประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านการขยายตัวของระบบทุนนิยม อันเกิดจากการสร้างพลวัตของชุมชนพวาที่ถือเอาวิถีการผลิตของระบบทุนนิยมและระบบบริโภคนิยมเป็นจุดประสงค์หลัก ทำให้ชุมชนพวาเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้แล้วยังมีปัจจัยด้านการปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีลักษณะของการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นบริเวณกว้าง เช่น การปลูกสวนยางพาราและการปลูกไม้ยูคาลิปตัส เป็นต้น หากพิจารณาถึงประวัติศาสตร์ชุมชนจะพบว่า แต่เดิมนั้นชุมชนพวาเป็นชุมชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญในลักษณะของชุมชนที่เรียกว่า ไกลปืนเที่ยง ท่ามกลางความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ขณะที่จำนวนประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณนี้มีจำนวนค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เนื่องจากในสมัยอดีตกาลนั้นชุมชนพวาไม่สามารถติดต่อกับสังคมภายนอกได้สะดวก ด้วยข้อจำกัดของถนนหนทางและอุปสรรคในการเดินทาง นอกจากนี้แล้วการดำเนินชีวิตยังต้องก้าวเผชิญกับอันตรายนานับประการ ทั้งอันตรายจากสัตว์ป่าดุร้าย เช่น เสือ ช้าง เป็นต้น ควบคู่กับอันตรายของการเกิดโรคภัยไข้เจ็บ ที่การแพทย์สมัยนั้นยังไม่เจริญและมีความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาอาศัยการรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยสมุนไพร ซึ่งไม่ค่อยทันกับวิวัฒนาการของโรคนัก ดังนั้นในการอยู่อาศัยระหว่างคนกับสัตว์ป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งช้างป่า จึงอยู่ด้วยกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายซึ่งกันและกัน

หากแต่มีสัมพันธภาพแห่งความเป็นมิตรมากกว่าการเป็นศัตรูและจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มชาวบ้านที่อพยพมาอยู่อาศัยตั้งแต่ดั้งเดิม มีข้อค้นพบว่าในสมัยอดีตซึ่งหมายถึงในยุคเริ่มแรกของชุมชนพวไม่เคยพบเห็นหรือได้ยินข่าวอันเกิดจากความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างเลยแม้แต่ครั้งเดียว กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“เคยเห็นช้างบางเป็นบางครั้ง แต่ช้างก็ไม่เคยทำร้ายคนและคนก็ไม่รังแกช้าง ต่างคนต่างอยู่ทางใครทางมัน” (สำรวย สุขเมือง. สัมภาษณ์. 2558)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 ซึ่งเป็นปีที่ส่วนราชการภายใต้สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (พรช.) ได้มีการจัดทำงบประมาณในการก่อสร้างถนนอัดดินขึ้นมา ทำให้การเดินทางจากชุมชนพวสามารถเชื่อมโยงกับเขตสามย่านและตัวอำเภอหนองน้ำใสได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้มีประชาชนจากต่างถิ่นเริ่มเดินทางเข้าไปจับจองที่ดินทำกินและสร้างที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ กระนั้นก็ตามแม้ที่ดินบริเวณตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี จัดเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ แต่ประชาชนที่เดินทางเข้ามาจับจองมีความมุ่งหวังว่าในอนาคตส่วนราชการจะมีโอกาสออกกฎหมายปักปันเป็นที่ดินทำกินให้กับประชาชนผู้ยากไร้ ทั้งนี้เมื่อมีประชาชนกลุ่มแรกเข้ามาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพได้ดีและมีประโยชน์ ก็มักจะบอกพรรคพวกและญาติพี่น้องให้เดินทางมาร่วมจับจองในลักษณะที่เรียกว่า ปากต่อปาก พวกต่อพวก ญาติต่อญาติ กรณีดังกล่าวนี้สะท้อนได้จากการทำให้สัมภาษณ์ของผู้อาวุโสชุมชนท่านหนึ่งที่ว่า

“เล่าบอกต่อ ๆ กันมาว่า ใครมาก่อนได้ก่อน ใครมาช้าได้หลัง”

“ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นที่ของหลวง แต่ก็ต้องอยู่ เพราะไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหน มันไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง” (เจริญ (นามสมมุติ). สัมภาษณ์. 2559)

หลังจากมีการก่อสร้างถนนอัดดิน ต่อมาได้พัฒนาเป็นถนนคอนกรีตและถนนแอสฟัลติกซ์ โดยลำดับ ชุมชนพวก็มีอัตราการเพิ่มของประชาชนในลักษณะทวีคูณ กล่าวคือผู้ที่มาอยู่ก่อนก็จะชักชวนพรรคพวกและเครือญาติให้เดินทางตามมาจับจองบ้างหรือผู้ที่อาศัยอยู่แต่เดิมแล้วก็มีการขยายครัวเรือนด้วยการสมรสบ้าง กระทั่งทำให้เกิดจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมาก ผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของประชากรดังกล่าว มีผลทำให้ที่ดินทำกินไม่เพียงพอต่อปริมาณของประชากรที่เพิ่มขึ้น ผนวกกับความเห็นแก่ตัวของประชาชนในปัจจุบันจึงได้มีการบุกรุกทำลายป่าที่อยู่ใกล้เคียงบริเวณอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นการบุกรุกป่าเป็นบริเวณกว้างในเวลาอันรวดเร็ว กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“พอคนมาอยู่กันมากขึ้นก็แย่งกันจับจอง ในลักษณะของมือใครยาวสาวได้สาวเอา” (ประเคน คำชู. สัมภาษณ์. 2559)

จากการศึกษาเปรียบเทียบ ระบบสถิติทางการทะเบียนที่สามารถแสดงให้เห็นว่าในปี พ.ศ. 2537 มีจำนวนประชากรแยกเป็นเพศชาย 3,590 คน เพศหญิง 3,255 คน รวม 6,845 คน (ระบบสถิติ

ทางการทะเบียน. ออนไลน์. 2537) และเมื่อเปรียบเทียบกับสถิติทางการทะเบียนในปี พ.ศ. 2559 ที่มีจำนวนประชากรแยกเป็นเพศชาย 5,417 คน เพศหญิง 5,241 คน รวม 10,658 คน (ระบบสถิติทางการทะเบียน. ออนไลน์. 2559) ข้อเปรียบเทียบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าจากปี พ.ศ. 2537 ถึงปี พ.ศ. 2559 สถิติการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในชุมชนพวามีอัตราส่วนการเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 50 กรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้อาวุโสชุมชนท่านหนึ่งที่ว่า

“ก็คนมันเพิ่มขึ้น ไม่รู้จะเอาที่ที่ไหนทำกิน คนก็ต้องไปบุกกรุกทำลายป่า” (จรัญ (นามสมมุติ). สัมภาษณ์. 2559)

ผลของการบุกกรุกทำลายป่าดังกล่าวเป็นปัจจัยและเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ช้างป่าขาดที่หากินและที่อยู่อาศัยทางธรรมชาติ ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้โขลงช้างป่าต้องพากันอพยพออกมากัดกินพืชสวนของชาวบ้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ช้างเป็นสัตว์ที่มีชีวิตซึ่งจำเป็นต้องกินอาหารเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เนื่องจากนี้แล้วช้างป่าถือได้ว่าเป็นสัตว์ที่มีร่างกายใหญ่โตและต้องการอาหารสำหรับหล่อเลี้ยงร่างกายเป็นจำนวนมาก กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ช้างก็เหมือนคนหรือสิ่งมีชีวิตทั่วไป ถ้ามันหิวมันก็ต้องหากินเพื่อหนีตาย บางทีมันก็ไม่รู้ว่าสิ่งที่มันทำนั้นได้สร้างความเดือดร้อนให้แก่ใครบ้าง” (หทัย แจ่มสว่าง. สัมภาษณ์. 2559)

กล่าวโดยสรุปแล้วผลการศึกษาครั้งนี้ข้อค้นพบประการแรกที่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดปัญหาหระหว่างคนกับช้างในพื้นที่ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี มีข้อค้นพบว่ามีสาเหตุมาจาก สองปัจจัยหลักอันได้แก่ อิทธิพลจากการขยายตัวของระบบทุนนิยมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการรับเอาค่านิยมการปลูกพืชเศรษฐกิจที่มุ่งเพื่อการขายเป็นหลัก เข้ามาทดแทนรูปแบบการผลิตที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม ซึ่งเป้าหมายของการผลิตสำหรับเพื่อการเลี้ยงชีพเป็นสำคัญ

ปัจจัยด้านการขยายตัวของถนน

การศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในเขตตำบลพวา ที่มีปรากฏการณ์โขลงช้างป่าออกมาบุกกรุกกัดกินพืชสวนของชาวบ้าน ผลการศึกษาที่ได้รับจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ข้อมูลแบบเจาะลึกและการอาศัยแนวการสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้อาวุโสชุมชนที่มีถิ่นพำนักอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลพวามาเป็นระยะเวลาช้านาน มีข้อค้นพบว่าการศึกษาปัจจัยด้านการขยายตัวของถนนนั้น เริ่มมีมาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2525 ขณะที่ผู้คนในชุมชนเริ่มรับเอาแนวคิดการผลิตรูปแบบใหม่ภายใต้กระแสทุนนิยม หลังจากที่มีรัฐเปิดให้มีการสัมปทานป่าไม้ มีการชักลากซุงออกจากป่าอย่างต่อเนื่องและเมื่อป่าไม้ขนาดใหญ่เริ่มหมดไปก็มีชาวบ้านเข้ามาบุกกรุกพื้นที่เพื่อทำพืชสวนและพืชไร่ในเวลาต่อมา ขณะเดียวกันกลไกของภาครัฐได้วางยุทธศาสตร์การพัฒนาจากเมืองสู่ชนบท เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนได้เกิดความสะดวกในการเดินทางเข้ามาติดต่อราชการในส่วนราชการต่าง ๆ ทั้งนี้ภาครัฐมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อขยาย

พื้นที่ถนนเข้ามาสู่หมู่บ้านและต่อมาไม่นานถนนสายดังกล่าวก็ถูกสร้างใหม่เพื่อผนวกเชื่อมโยงกับชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง

การที่ชุมชนพวามีหน่วยราชการเข้ามาตั้งอยู่ในพื้นที่ ต่อมามีการพัฒนาด้านสาธารณสุขโลกและสาธารณสุขการติดต่อกันตามมาด้วย จนทำให้พื้นที่ของตำบลพวานั้นเกิดการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ที่บ่งบอกถึงความเป็นมาเป็นไปของชุมชนพวานั้น มีข้อค้นพบว่า ในสมัยอดีตที่ผ่านมาตำบลพวาเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลความเจริญ แวดล้อมด้วยป่าดงดิบ ดังนั้นพื้นที่บริเวณดังกล่าวจึงปราศจากถนนหนทาง จะพอมืออยู่บ้างก็เป็นเพียงเส้นทางเดินเท้าที่ชาวบ้านอาศัยในการเดินทางเข้าไปหาของป่าและล่าสัตว์มาเป็นอาหาร ขณะที่เมื่อหันไปพิจารณาปริมาณของประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ก็ยังคงมีอยู่เป็นจำนวนน้อยมาก เส้นทางคมนาคมที่ใช้สัญจรไปยังชุมชนต่าง ๆ หรือเมืองภายนอกจึงยังไม่มีความจำเป็นสำหรับช่วงเวลานี้ กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“สมัยที่ผมเป็นเด็กอาศัยอยู่แถวนี้ มีบ้านเรือนอยู่แค่สองสามหลัง หากินกันไปตามอรรถาพสามารถพึ่งตัวเองได้ ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสังคมภายนอก” (ประสิทธิ์ แซ่ลี, สัมภาษณ์, 2559)

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาครั้งนี้มีข้อค้นพบถึงความต่อเนื่องที่ก่อให้เกิดความเจริญด้านวัตถุของตำบลพวา เริ่มต้นจากการขยายตัวของโครงการภาครัฐประเภทการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การก่อสร้างถนน เป็นต้น การเริ่มต้นของเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2531 เนื่องจากส่วนราชการมีการตั้งงบในการก่อสร้างถนนเข้ามาในชุมชนและต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2540 เปลี่ยนมาเป็นถนนลาดยาง จากนั้นการไฟฟ้าเริ่มขยายตัวเข้ามาในพื้นที่ชุมชนของหมู่บ้านตำบลพวา ผลจากการก่อสร้างถนนดังกล่าวเป็นเหตุสำคัญทำให้ตำบลพวาเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง ปรากฏการณ์ดังที่กล่าวมานี้ชี้ให้เห็นว่าในปี พ.ศ. 2543 เริ่มมีโครงการก่อสร้างไฟฟ้า น้ำประปา ถนน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปี พ.ศ. 2533 เป็นปีที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสูงสุดของตำบลพวา เนื่องจากกระทรวงมหาดไทยได้มีการประกาศให้ตำบลพวา เป็นหน่วยการปกครองระดับตำบลหน่วยหนึ่งในการปกครองของกิ่งอำเภอแก่งหางแมว ซึ่งกิ่งอำเภอแก่งหางแมวได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2533 โดยการแยกพื้นที่ 5 ตำบลจากอำเภอท่าใหม่ มาเป็นหน่วยที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของกิ่งอำเภอแก่งหางแมว ต่อมาเมื่อประชาชนของกิ่งอำเภอแก่งหางแมวมีเพิ่มมากขึ้น ทางราชการจึงได้ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอแก่งหางแมว ในวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2538 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ในเวลาต่อมาได้เกิดแนวคิดการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่การปกครองส่วนท้องถิ่น แนวคิดดังกล่าวมีผลทำให้การปกครองท้องถิ่นแต่เดิมที่มีลักษณะเป็นสุขาภิบาลหรือสภาชุมชนของตำบล ต้องปรับตัวเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการยกฐานะเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล เป็นต้น สำหรับตำบลพวา

ก็ได้รับผลกระทบจากพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวด้วยเช่นกัน โดยที่องค์การบริหารส่วนตำบลพวา ได้รับการจัดตั้งโดยประกาศกระทรวงมหาดไทยตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 113 ตอนที่ 9 ลงวันที่ 30 มกราคม 2539 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 30 มีนาคม 2539 ซึ่งแต่เดิม สภาพพื้นที่บ้านพวาเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ สภาพพื้นดินเหมาะแก่การเพาะปลูก มีภูเขาที่สลับซับซ้อน จากการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์อันเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและ วัฒนธรรมของตำบลพวา ยังมีข้อค้นพบว่าความต่อเนื่องหลังจากที่ภาคราชการได้มีการขยายโครงการ พื้นฐาน ประกอบกับการยกฐานะขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างต่อเนื่องแล้วนั้น การศึกษา ครั้งนี้ยังสามารถมองเห็นภาพของการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยที่ความเจริญดังกล่าว ทั้งในด้านการเพิ่มอัตราประชากร ความเจริญด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ มีผลทำให้ในปี พ.ศ. 2555 องค์การบริหารส่วนตำบลพวา ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นเทศบาลตำบลพวา ตามประกาศ กระทรวงมหาดไทย เรื่อง จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เป็นเทศบาลตำบลพวา ฉบับลงวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2555 โดยให้มีผลตั้งแต่วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2555 เป็นต้นไป

ในการยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลไปเป็นเทศบาลตำบลพวาตัวเอง ทำให้เทศบาล ตำบลพวามีสถานะเป็นนิติบุคคลสามารถจัดทำโครงสร้างพื้นฐานเป็นของตัวเองได้สะดวกยิ่งขึ้น ในเวลาต่อมาไม่นานทำให้ตำบลพวามีการก่อสร้างสาธารณูปโภคสาธารณูปการเต็มไปด้วยถนน หนทาง ไฟฟ้า ประปา ผลที่เกิดขึ้นทำให้สัตว์ป่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งช้างป่า เป็นต้น สูญเสียถิ่นทำเล อันเป็นที่พักอาศัย แหล่งความมั่นคงทางอาหารถูกทำลาย ทั้งนี้ยังรวมไปถึงเส้นทางหลักที่ช้างป่า ใช้เดินทางไปหากินอาหารถูกทำลายหรือถูกปิดกั้นไปด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ช้างป่าจำเป็นต้องหาแหล่ง ที่พักอาศัยและแหล่งอาหารใหม่ ซึ่งในความสับสนเกี่ยวกับการหาแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหาร สำคัญของช้างป่านี้เอง เป็นมูลเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ช้างป่าต้องใช้ชีวิตเร่รอน โดยปราศจาก เป้าหมายในการเดินทาง กรณีดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนของ ตำบลพวาท่านหนึ่งที่ว่า

“ช้างก็มีชีวิตไม่ต่างอะไรจากคนหรือสัตว์ประเภทอื่น คือโดยพื้นฐานต้องการแหล่งที่พัก และอาหารในการหล่อเลี้ยงชีวิต เมื่อที่ที่เคยพักอาศัยหมดไป อาหารก็ไม่มีกิน ช้างก็จำเป็นต้องหนีตายด้วยการบุกเข้าไปกัดกินพืชสวนผลไม้ชาวบ้าน” (ประสิทธิ์ แซ่ลี, สัมภาษณ์, 2559)

อย่างไรก็ตามปัจจัยด้านการขยายตัวของถนนและการก่อสร้างถนนหนทางสายใหม่ ๆ รวมถึงการก่อสร้างต่อเติมถนนที่เป็นธรรมชาติอยู่เดิม ซึ่งผลกระทบของการก่อสร้างถนนนี้เองทำให้ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติสูญหายไป ในขณะที่เดียวกันก็ไปทำลายเส้นทางการเดินทางของช้างป่า สำหรับการเดินทางหาแหล่งอาหาร อันมีผลสำคัญทำให้ช้างป่าต้องออกมาจากป่าและสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินของชาวบ้านโดยทั่วไปด้วย

ปัจจัยด้านการเพิ่มจำนวนช้างป่า

ในประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านการเพิ่มจำนวนของช้างป่า ที่มีผลทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างคนกับช้างป่าในเขตพื้นที่ตำบลพวานั้น ผลการศึกษาครั้งนี้มีข้อค้นพบว่ามีอัตราการเพิ่มปริมาณของประชากรช้างมากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้อาจมีผลมาจากการรณรงค์เรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ช้างของมูลนิธิต่าง ๆ ประกอบกับมีการประกาศใช้ราชบัญญัติการป้องกันแก้ไขการทารุณกรรมสัตว์ที่มีเจตนาธรรมณ์ ในการประกาศให้ผู้ครอบครองช้างโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายต้องมีความผิดตามประมวลกฎหมายดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ช้างบางส่วนถูกปล่อยออกจากฟาร์มเลี้ยงสู่ป่าและจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาชีวิตคนกับช้างป่า (แดง นามสมมุติ. สัมภาษณ์. 2559) มีข้อค้นพบว่า ช้างที่เคยถูกเลี้ยงอยู่ในอาณาบริเวณที่เป็นสัดส่วนเฉพาะ เมื่อถูกปล่อยออกสู่ธรรมชาติแล้วจะไม่มีประสบการณ์ในการหากิน ในการดังกล่าวเมื่อเดินทางไปไหนแล้วเห็นพืชผักผลไม้ที่ความสูงเคยให้อาหารแก่ช้าง ช้างก็มักจะถือวิสาสะเข้าไปกิน โดยไม่รู้ว่าสิ่งที่กำลังจะทำอยู่นั้น เป็นการสร้างความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้ใดผู้หนึ่งหรือไม่ อาจกล่าวได้ว่าการปล่อยช้างจากบ้านสู่ป่าก็ดี แนวคิดการอนุรักษ์ช้างไทยของมูลนิธิต่าง ๆ ก็ดี ทั้งหลายเหล่านี้ทำให้เกิดการขยายจำนวนของประชากรช้างและการแพร่ขยายพันธุ์ของช้างเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่แหล่งอาหารแหล่งที่อยู่อาศัยของช้างเท่าเดิมหรือลดน้อยลง กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของประชาชนชาวสวนที่ได้รับกระทบเกี่ยวกับการถูกบุกรุกจากช้างป่าท่านหนึ่งที่ว่า

“เท่าที่เห็นบางครั้งผมว่าเป็นช้างบ้านไม่ใช่ช้างป่า เพราะดูอุปนิสัยของช้างมีความเชื่องไม่ดุร้าย บางทีมีความรู้สึกรู้ว่าเจออาหารที่กินได้ยังกินไม่เป็นเลย นี่แสดงให้เห็นว่ามันถูกคนเลี้ยงดูมาตั้งแต่กำเนิด ไม่ต่างอะไรกับนกบางชนิดที่คนนำมาใส่กรงเลี้ยงไว้ พอปล่อยสู่โลกภายนอกสัตว์เหล่านี้จะหากินไม่เป็น” (ถวัลย์ เจริญศรี. สัมภาษณ์. 2559)

กล่าวโดยสรุปแล้วการเพิ่มจำนวนของช้างป่ายังคงเป็นสาเหตุปัจจัยสำคัญที่มีความเชื่อมโยงกับการลดน้อยของแหล่งอาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เพราะถ้าหากปริมาณของจำนวนประชากรช้างมีมากกว่าจำนวนแหล่งอาหารที่มีอยู่ ก็สามารถสรุปได้ว่าช้างป่ายังคงจะเข้ามาบุกรุก กัดกินพืชสวนผลไม้ รวมถึงการทำร้ายร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สินของชาวบ้านที่เข้าขัดขวางต่อไป

ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการศึกษาสภาพภูมิอากาศโดยรวมของประเทศไทยที่มีมาแต่ในอดีต จะพบว่าประเทศไทยประกอบด้วยฤดูหลักสามฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูหนาวและฤดูฝน ซึ่งสภาพภูมิอากาศทั้งสามฤดูนั้นส่งผลเกื้อกูลให้เกิดคุณภาพทางธรรมชาติด้วย แต่จากการศึกษาปรากฏการณ์ด้านสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เรื่อยมา พบความเปลี่ยนแปลงอันมีผลต่อความ

สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องของฤดูกาลต่าง ๆ ที่สามารถรับรู้ได้โดยการใช้ประสบการณ์สัมผัสด้วยประสาททั้งห้า ว่ามีการผิดแปลกไปจากเดิม ปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่ส่งผลกระทบต่อเฉพาะผู้คนที่เท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อบรรดาสัตว์ป่าและสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันบนโลกใบนี้ด้วย กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้อาวุโสชุมชนท่านหนึ่งที่ว่า

“ทุกวันนี้มันแปลก ๆ แบบที่ไม่เคยเป็นมาก่อน เวลาร้อนก็ร้อนจับใจขนาดอยู่ในร่มยังร้อนจนแทบผิวหนัง ร้อนเหมือนถูกไฟลน เกิดมาในชีวิตปีนี้เกือบเจ็ดสิบปีแล้วไม่เคยเจออะไรแบบนี้ โบราณเรียกว่า ร้อนจนปลาตาย” (เจริญ นามสมมุติ. สัมภาษณ์. 2559)

นอกจากนี้แล้วผลการศึกษาได้รับจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนพวามาเป็นระยะเวลาช้านาน มีผลการศึกษาที่สามารถนำมาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบได้ว่า ตั้งแต่เดิมตำบลพวามีสภาพพื้นที่เป็นป่าที่สมบูรณ์ สภาพพื้นดินเหมาะกับการเพาะปลูก เนื่องจากเป็นที่ราบลุ่มและเป็นภูเขาที่สลับซับซ้อน เนื่องจากนี้แล้วภายใต้ความอุดมสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ยังมีน้ำตกพลู นอกจากนี้แล้วสถานที่บางแห่งพื้นดินเป็นที่ราบสูง เหมาะแก่การทำการเกษตร ทำสวนทำไร่และเลี้ยงสัตว์ ด้วยจุดแข็งด้านสภาพพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วนี้ ทำให้ภาพทางเศรษฐกิจในอดีตของตำบลพวา เต็มไปด้วยความมั่งคั่งของทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ต่อมาเมื่อชาวบ้านหันไปใช้แนวคิดการผลิตแบบทุนนิยมควบคู่กับการดำเนินชีวิตแบบบริโภคนิยม มีผลทำให้เกิดกระบวนการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยและการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น มันสำปะหลัง ยางพารา เป็นต้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวถูกซ้ำเติมจากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศ ภาวะโลกร้อน เป็นต้น กรณีดังที่ว่ามีผลกระทบต่อรวมทั้งชาวบ้านที่อยู่อาศัยและสัตว์ที่อยู่ในป่า เช่น ช้างป่า จากการศึกษาถึงอุปนิสัยของช้างป่าด้วยการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่อยู่อาศัยในตำบลพวามาเป็นระยะเวลาช้านานท่านหนึ่ง มีข้อค้นพบว่าอุปนิสัยของช้างประการหนึ่งคือ หากประสบกับสภาวะอากาศร้อนอบอ้าว จะมีผลทำให้ช้างป่าหงุดหงิดและแสดงนิสัยดุร้าย พฤติกรรมดังกล่าวสามารถทำร้ายถึงชีวิตและทรัพย์สินของชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงได้ ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ท่านหนึ่งที่ว่า

“ช้างเป็นสัตว์ใหญ่เมื่อพบกับอากาศที่ร้อนอบอ้าว มีโอกาสที่จะหงุดหงิดง่าย เกิดความดุร้ายเปรียบได้เหมือนคนเวลาเราร้อนเรายังอารมณ์เสียเลย แต่ช้างเวลามันอารมณ์เสียเราพูดกับมันไม่รู้เรื่อง ต้องหนีให้ไกลเป็นการดีที่สุด” (พิทักษ์ ยิ่งยง. สัมภาษณ์. 2559)

จะเห็นได้ว่าผลกระทบจากปรากฏการณ์เอลนีโญ หรือที่ชาวบ้านชอบเรียกว่าภาวะโลกร้อนดังกล่าวทำให้ช้างจำเป็นที่จะต้องหาแหล่งน้ำหรือที่พักอาศัยใหม่ ในการนี้เองทำให้โขลงช้างป่าต้องพากันอพยพเร่ร่อนแบบไร้เป้าหมาย กระทั่งเป็นเหตุสำคัญทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าขึ้นมามากหลายครั้ง อีกทั้งมีแนวโน้มว่าจะขยายพื้นที่ความขัดแย้งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วย

แนวทางในการจัดการปัญหาระหว่างคนกับช้างป่า ในเขตตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

ผลการศึกษาที่ผู้วิจัยได้รับจากการลงพื้นที่โดยใช้แนวการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของผู้ให้ข้อมูลหลัก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยและการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับช้างป่า ประกอบกับการศึกษาที่ได้รับจากการศึกษาเอกสาร แนวทางการศึกษาการแก้ไขปัญหาผลกระทบช้างป่า ในจังหวัดจันทบุรีของสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติจังหวัดจันทบุรี มีข้อค้นพบที่สามารถสรุปเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาระหว่างคนกับช้างป่า ในเขตตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัญหาช้างป่าที่เกิดขึ้นจนกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่านั้น เป็นปัญหาใหญ่ที่ไม่อาจแก้ไขได้โดยลำพังโดยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาจากทุกภาคส่วนในลักษณะของการบูรณาการร่วมกันอย่างเป็นระบบ ดังนั้นสำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงขอเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาช้างป่าเป็น 2 ระดับ กล่าวคือ แนวทางการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและข้อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาระยะยาว โดยมุ่งหวังว่าข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของการแก้ไขปัญหาระหว่างคนกับช้างป่าที่กำลังเป็นประเด็นร้อนของสังคมอยู่ในขณะนี้ จะเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับทางออกในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืนต่อไปได้ในอนาคต

1. แนวทางการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

สำหรับข้อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาของช้างป่ากับคนแบบเฉพาะหน้านั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้อาวุโสชุมชนและประชาชน ผู้ได้รับผลกระทบ ผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า ในเขตตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ได้ดังต่อไปนี้

1.1 การสร้างแนวรั้วรั้งฝูง

การสร้างรั้วรั้งฝูงในที่นี้ หมายถึง การเสนอให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบนำสิ่งมาเพาะเลี้ยงไว้ในคอกที่สร้างขึ้นโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน อาจเป็นไปได้ทั้งคอกกระดาศ คอกโพนหรือคอกที่ทำจากถังไม้ จากนั้นแล้วจะมีการใช้เส้นลวดร้อยเชื่อมโยงไปตามจุดต่าง ๆ ที่เป็นทางผ่านของช้าง เมื่ออวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของช้างสัมผัสโดนเส้นลวดดังกล่าว สมาชิกฝูงก็จะบินออกจากรั้วตามสัญชาตญาณการป้องกันตัวจากศัตรูที่บุกรุกและหากศึกษาถึงพฤติกรรมของช้างก็จะเห็นได้ว่าแม้ว่าช้างเป็นสัตว์ใหญ่แต่ก็มีจุดอ่อนอยู่ที่ดวงตาและงวงของช้าง ดังนั้นหากช้างถูกไล่ตอมถูกรบกวนดวงตาและงวงของช้าง ช้างจะหนีจากบริเวณดังกล่าวไปอย่างรวดเร็ว ช้างถือได้ว่าเป็นสัตว์ที่แสนรู้ชนิดหนึ่ง จากการที่ถูกฝูงไล่ตอมก็จะส่งสัญญาณบอกกับสมาชิกเพื่อช้างป่าตัวอื่น ๆ จนเป็นเหตุให้ไม่กล้ามารุกกรวนบริเวณดังกล่าวอีก กรณีดังกล่าวนี้สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“พอข้างถูกฝั่งต่อเข้าบริเวณลูกตาหรือบริเวณวงของมัน ก็จะพากันหนีอย่างรวดเร็วและไม่ย้อนกลับมาอีก ซึ่งผมคิดว่ามันก็จะสื่อสารบอกต่อกับเพื่อนข้างตัวอื่น ๆ ของมันด้วย เพราะเท่าที่ผมสังเกตมันไม่เคยย้อนมาที่บริเวณรูปร่าง ที่พวกผมและชาวบ้านช่วยกันสร้างไว้ได้เลย” (ทนง เมธวราภกุล. สัมภาษณ์. 2559)

1.2 การสร้างแนวรั้วสลิงกันข้าง

การสร้างรั้วสลิงกันข้างนั้นเป็นข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก พบว่าการสร้างแนวรั้วกันข้างที่วันนี้ปัจจุบันทำได้เพียงบางจุดเท่านั้น เนื่องจากติดขัดเรื่องเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณ การสร้างแนวรั้วดังกล่าวเป็นการพัฒนามาจากความคิดเดิมที่ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบเคยใช้กิจกรรมของการมีส่วนร่วมในการดำเนินการได้แก่ การร่วมคิด การร่วมกำหนด ปัญหา การร่วมดำเนินการและการร่วมติดตามประเมินผล กล่าวโดยสรุปก็คือ แนวรั้วกันข้างเดิมจะพิจารณาดำเนินการเฉพาะจุดที่เกิดปัญหาระหว่างข้างป่ากับชาวบ้านมากเป็นพิเศษ เช่น จุดที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำและสวนผลไม้ เป็นต้น การดำเนินการภายใต้แนวคิดดังกล่าวเริ่มต้นด้วยการใช้เสาคอนกรีตที่มีความสูง 2 เมตร จึงด้วยลวดสลิง 3 เส้น แต่เนื่องจากเมื่อมีการทดลองใช้แล้วปรากฏว่า ไม่สามารถจุดรั้วหรือสกัดกั้นการบุกรุกของข้างได้ ในเวลาต่อมาจึงเกิดแนวความคิดใหม่สำหรับพัฒนาแนวรั้วกันข้างให้มีความแข็งแรงมากยิ่งขึ้น โดยที่เทศบาลตำบลพวาพร้อมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ยกระดับความมาตรฐานของการสร้างแนวรั้วดังกล่าวขึ้นใหม่ ด้วยการกำหนดให้ใช้เสาคอนกรีตสูง 2.40 เมตร จากนั้นแล้วเพิ่มลวดสลิงเป็น 4 เส้น กรณีเช่นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการกำหนดแนวทางในการแก้ไข อย่างไรก็ตามผลการศึกษาจากงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าหากจะดำเนินการแก้ไขโดยอาศัยการสร้างแนวรั้วกันข้างให้สำเร็จเป็นรูปธรรมได้นั้น จำเป็นต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะต้องก่อสร้างเป็นแนวยาวจนสามารถป้องกันแก้ไขได้ทั้งระบบ กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่านหนึ่งที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการป้องกันแก้ไขข้างป่ามาเป็นระยะเวลาช้านานดังคำกล่าวที่ว่า

“ข้างเป็นสัตว์ใหญ่ป้องกันยาก ทำรั้วก็ต้องแข็งแรงเพราะถ้าไม่แข็งแรงข้างก็จะเอางวงพังหมด ขณะที่ข้างก็เหมือนกับเด็กเราปิดช่อง โน่น มันก็ออกช่องนี้ ต้องแก้ทั้งระบบคือต้องล้อมรั้วเป็นแนวยาวเพื่อไม่ให้มันลอดมาได้” (ทนง เมธวราภกุล. สัมภาษณ์. 2559)

1.3 การขุดคูกันข้าง

ผลการศึกษาครั้งนี้มีข้อค้นพบว่า สามารถได้ผลในเฉพาะบางกรณีเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลอย่างน้อยสองประการกล่าวคือ ประการที่หนึ่ง การขุดคูในเขตตำบลพวาจะสามารถสัมฤทธิ์ผลในระยะแรก ๆ เท่านั้น แต่เมื่อเกิดฝนตกชุก คูดังกล่าวมักพังทลายและเกิดความตื้นเขินลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้อาวุโสชุมชนที่ให้ข้อมูลไว้ว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลพวาเป็นที่ซึ่งมีดินร่วนปนทรายจึงเกิดการพังทลายง่าย ประการที่สองเมื่อพิจารณา

คุณลักษณะของช้างที่ถือว่าเป็นสัตว์ขนาดใหญ่ ดังนั้นในระยะแรก ๆ ที่มีการขุดคูกั้นช้าง ทำให้ช้างไม่สามารถเดินทางผ่านไปได้อีกจริง แต่ด้วยความพยายามของช้างที่ลัดเลาะเพื่อหาช่องทางผ่านไปให้ได้ นั้น มีผลทำให้ช้างที่มีขนาดใหญ่เหยียบบริเวณขอบคูกจนทำให้เกิดการพังทลายของดิน ยังผลทำให้คูกที่ขุดไว้กั้นช้างนั้นเกิดการตื้นเขินได้อย่างรวดเร็ว กรณีดังกล่าวกับคำสัมภาษณ์ของอดีตผู้นำชุมชนท่านหนึ่งที่ว่า

“ช้างเป็นสัตว์ใหญ่ ถึงแม้ช่วงแรก ๆ มันจะข้ามคูกที่เราขุดไว้ไม่ได้ แต่มันก็เหยียบขอบคูกจนพังหมด เชื่อผมเถอะไม่กี่เดือนก็ตื้นเขินหมดแล้ว ที่อื่นผมไม่รู้ แต่ที่พวกผมว่าใช้วิธีอื่นดีกว่าวิธีนี้ไม่ได้ผล ฟันทำไปเสียเงินเปล่า ๆ” (ประเคน คำชู. สัมภาษณ์. 2559)

1.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาการพิจารณาสร้างกฎระเบียบเพื่อพิจารณาการจ่ายค่าชดเชยแก่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาช้างป่า

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจ่ายค่าชดเชยความเสียหายอันเกิดจากช้างป่าบุกรุกเข้าทำลายชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนรวมถึงการบุกรุกทำลายพืชผลทางการเกษตรนั้น ผลการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน เช่น ส่วนราชการ ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนผู้ประกอบการท้องถิ่นและส่วนของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถกำหนดแนวทางในการเยียวยาแก้ไข ที่สอดคล้องกับการเสนอความเห็นของคณะอนุกรรมการการมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนประจำจังหวัดจันทบุรี ที่กำหนดแนวทางว่า สำหรับความสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับการชดเชยต่อพืชผลทางการเกษตรที่เสียหายและราษฎรที่บาดเจ็บและเสียชีวิต เนื่องจากกรณีช้างป่า แม้ว่าปัญหามีกองทุนช่วยเหลืออาหารช้างป่าแห่งประเทศไทย จัดตั้งโดยนายดำรง พิเศษ สมัยที่ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติฯ มีการจ่ายเงินให้กับผู้เสียหายในพื้นที่ประสบภัยจากช้างป่าของจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดอื่น ๆ หรือมีกองทุนขนาดเล็กของบางพื้นที่อนุรักษ์ แต่ยังคงขาดทุนหลักที่มีความชัดเจนในข้อพิจารณา แนวทางการตรวจสอบและจำนวนเงินที่ควรจ่ายแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบและผู้เสียชีวิตจากกรณีช้างป่าอย่างรวดเร็ว เหมาะสมและเป็นธรรม ส่วนตัวเลขที่เหมาะสมสำหรับการจ่ายเงินเยียวยาเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนนั้น ควรจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาอย่างเร่งด่วนอีกครั้ง

2. ข้อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาระยะยาว

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า ในเขตตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากบอกเล่าและการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย สามารถนำมา

สรุปเป็นข้อเสนอแนะระยะยาวตามแนวทางเบื้องต้นที่ทุกภาคส่วนควรมีการพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ รวม 7 ประเด็น ดังนี้

2.1 การศึกษาเพื่อพิจารณาความสามารถรองรับและจำนวนช้างป่าที่เหมาะสม (Carrying Capacity and Elephant Population) ในรายพื้นที่อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและในระดับพื้นที่ร่วมกลุ่มป่า ปัจจุบันแต่ละพื้นที่ที่ทราบข้อมูลจำนวนช้างป่าอยู่แล้ว จึงควรมีการประเมินศักยภาพความสามารถของพื้นที่เฉพาะแห่งและกลุ่มป่าในการรองรับประชากรช้างป่า

2.2 การวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน น่าจะเป็นการให้ข้อมูลและแนะนำต่อประชาชนในพื้นที่ สามารถใช้เส้นทางผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อหลีกเลี่ยงจากการพัฒนาพื้นที่ปลูกพืชซึ่งเป็นอาหารช้าง แต่เปลี่ยนไปใช้พื้นที่ในลักษณะอื่นที่ไม่เกิดผลกระทบ เช่น สวนป่า รวมทั้งการสำรวจในรายละเอียดของพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาหรือพื้นที่เส้นทางหากินของช้างป่าที่จะต้องเปิดทางให้โดยไม่สร้างสิ่งกีดขวาง การรวบรวมความรู้ส่งต่อขึ้นไปในระดับที่สูงขึ้น เพื่อหาทางประสานป้องกันและแก้ไขร่วมกันกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งของรัฐและภาคเอกชน

2.3 การถ่ายเทประชากรช้างป่าระหว่างพื้นที่ที่อยู่ใกล้กัน การประสานให้พื้นที่มีแนวเชื่อมต่อ (Corridor) ที่เหมาะสมระหว่างพื้นที่กลุ่มป่าต่าง ๆ ปัจจุบันมีโครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้รองรับซึ่งสามารถศึกษาจากแนวทางที่เสนอแนะ

2.4 การเคลื่อนช้างป่าจากพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่น เกินความสามารถในการรองรับประชากรไปสู่พื้นที่รองรับในกลุ่มป่าที่อยู่ใกล้ชิดกัน ในกรณีที่เกิดความสามารถในการรองรับในพื้นที่อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแล้ว สิ่งที่ต้องช่วยแก้ไข คือ การติดปัญหา บริเวณพื้นที่เกษตรกรรมหรือการตั้งถิ่นฐานพื้นที่การเกษตรที่ปิดกั้นเส้นทางเดินผ่านของช้างป่า

2.5 การศึกษาการเคลื่อนย้ายประชากรช้างที่ต้องข้ามระหว่างกลุ่มป่า มีความเป็นไปได้เพียงใด ควรมีการศึกษาและวางแผน โดยมีการสร้างโครงการทั้งระยะสั้นและระยะยาวรองรับ มีการกำหนดภาระ หน้าที่ งบประมาณรองรับและระยะเวลาดำเนินการ

2.6 การประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าแก่ประชาชน เพื่อสร้างพื้นฐานการรับรู้และความเข้าใจตรงกันทั้งจากพื้นที่ภาครัฐและประชาชน รวมทั้งสื่อสารมวลชน

2.7 การจัดตั้งคณะทำงานแก้ไขปัญหาระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พื้นที่อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่เป็นแหล่งช้างป่า สถาบันการศึกษา ฝ่ายปกครองอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน